

Kulturdepartementet

Vår referens/dnr:

86/2019

Er referens/dnr:

Ku2019/01066/CSM

2019-11-29

Remissvar

Regeringens ungdomspolitik

Svenskt Näringsliv har givits möjlighet att ge inspel till analysen av hur det ungdomspolitiska målet kan uppfyllas. Målet för den nationella ungdomspolitiken är att alla ungdomar mellan 13 och 25 ska ha goda levnadsvillkor, makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen.

Ungdomars levnadsvillkor, makt att forma sina liv och deras inflytande över samhällsutvecklingen rymmer självklart många olika aspekter. Svenskt Näringsliv vill särskilt trycka på två områden som ligger inom vårt direkta kompetensområde, utbildning och arbete. För att det ungdomspolitiska målet ska uppnås krävs högre kvalitet och relevans i utbildningssystemet och lägre trösklar in på arbetsmarknaden.

Bättre utbildning

Fler måste klara av grundskolan.

Läsåret 18/19 hade drygt 24 procent av eleverna inte uppnått kunskapsmålen i ett eller flera ämnen. Dessutom hade lite mer än 15 procent, totalt 17 400 elever, inte uppnått godkänt i svenska, engelska eller matematik. Dessa elever är inte behöriga till något nationellt program i gymnasieskolan och har större risk än andra att hamna i ungdomsarbetslöshet eller utanförskap.

Problematiskt är också resultaten i PISA, som mäter 15-åringars kunskaper inom matematik, läsförståelse och naturvetenskap. Sverige har gått från att vara ett av de länder med bäst resultat när mätningarna började år 2000 till att ligga omkring OECD-snittet i 2015 års mätning. År 2012 uppvisade svenska elever de sämsta resultaten hittills men i den senaste mätningen vände kurvan uppåt i samtliga tre ämnen. Den senaste uppgången är efterlängtd och nödvändig. Men det är inte tillräckligt bra att svenska elevers kunskaper ligger på genomsnittlig OECD-nivå. Resultaten behöver öka.

Ökad examensfrekvens i gymnasieskolan

Av de elever som sommaren 2018 haft fem år på sig att fullfölja sina gymnasiestudier, de elever som påbörjade sina studier hösten 2013, var det endast drygt 77 procent som tog en gymnasieexamen. Omkring 14 procent slutförde inte sina studier och 8 procent gick ut gymnasiet utan fullständiga betyg. Det innebär att drygt var femte elev avslutade sina

gymnasiestudier utan en gymnasieexamen.

Av de elever som inte slutförde gymnasiestudierna gjorde en tredjedel sitt studieavbrott under årskurs ett eller två. Andelen elever som avbryter sina studier i tidigt stadie har ökat något under de senaste tre decennierna. Andelen elever som avbryter sina studier i årskurs tre har dock ökat mer sedan 90-talets början. Då avbröt ungefär tre procent sina studier under gymnasietidens sista år, idag är andelen runt 10 procent.

För dem som saknar gymnasial utbildning väntar inte direkt någon lysande arbetsmarknad. Arbetslösheten i den gruppen, 20–64 år, ligger idag över 18 procent. Sysselsättningsgraden är blygsamma 59 procent, att jämföra med drygt 83 procent bland gymnasialt utbildade. Över tid har arbetslösheten för gruppen ökat och sysselsättningsgraden sjunkit, även under de senaste årens högkonjunktur.

För få elever väljer också gymnasieskolans yrkesprogram. Trots att arbetsmarknadsutsikterna är goda och företagets efterfrågan på gymnasial yrkeskompetens är stor är det för få elever som väljer yrkesutbildningar. Det är angeläget att status och attraktionskraft för utbildningar som leder till jobb ökar.

En bättre och mer effektiv högskola

Det är inte bara grund- och gymnasieskola som har problem med kvalitet, relevans och resultat. Det gäller också den högre utbildningen. Antalet studerande på högskolan har ökat kraftigt. Expansionen av den högre utbildningen har skett i en takt och på ett sätt som gör att kvaliteten i utbildningarna inte alltid följt med.

För många börjar även läsa för sent. Andelen som gör en direktövergång från gymnasiet till högskolan är låg. I genomsnitt är svenska studenter 24 år när de påbörjar en högskoleutbildning. Det gör dem två år äldre än OECD-genomsnittet. Dessutom har vi en relativt sett hög andel som läser långa utbildningar, nästan tre gånger så många som genomsnittet i OECD.

För många tar också för lång tid på sig att slutföra sina studier. Genomströmningen är dålig; studietiderna är långa, poängproduktionen är låg, avhopsfrekvensen är hög, examensfrekvensen är låg och etableringen på arbetsmarknaden är på sina håll tveksam. Det fördröjer studietiden. Både medianstudietiden och den genomsnittliga studietiden är ca sex år. Det ska sättas i relation till att var fjärde student läser en utbildning som är på fem år eller mer; resten läser kortare än så.

Snabbare väg till jobb

Att skaffa sig sitt första jobb

År 2018 fanns det knappt 1,2 miljoner unga i åldersgruppen 15–24 år. Av dessa tillhörde cirka 622 000 arbetskraften och 108 000 var arbetslösa. Ungdomsarbetslösheten låg då på omkring 17 procent. Det innebär att nästan var sjätte yngre person som ville arbeta inte hade ett jobb, men det innebär inte att var sjätte ungdom var arbetslös.

2018 var det 6,1 procent av alla ungdomar i åldern 15–24 år som varken jobbade eller studerade i Sverige. Andelen har under de senaste åren, förutom två toppar under 2005 och 2009, varit relativt konstant. Idag är nivån något lägre än innan finanskrisen och andelen är internationellt sett relativt låg. Personer i åldersgruppen 20–24 år befinner sig oftare i NEET än personer mellan 15–19 år. Det beror sannolikt på att det är betydligt fler i de yngre

åldrarna som fortfarande studerar vid gymnasiet. I övrigt är gruppen heterogen i den bemärkelsen att den omfattar personer från olika sociala bakgrunder och utbildningsnivåer.

Större flexibilitet vid inträdet på arbetsmarknaden

Ingångslönerna ska vara på en nivå så att arbetsmarknaden breddas och trösklarna till arbete sänks. Sverige har Europas högsta ingångslöner. Det leder till att jobb utan krav på förkunskaper minskar och skapar högre trösklar in på arbetsmarknaden för exempelvis ungdomar och personer med kort utbildning och bristande erfarenhet.

Visstidsanställning omfattar ett antal olika anställningsformer där några av de vanligaste är timanställning, vikariat och provanställning. 16 procent av alla anställningar i Sverige är visstidsanställningar - en andel som legat relativt stabil under hela 2000-talet.

Anställningsformen är vanligast bland ungdomar, lågutbildade och utrikes födda, grupper som oftast ses som svaga ur erfarenhets- eller utbildningssynpunkt och som nyligen kommit ut på arbetsmarknaden. Många av de som får en visstidsanställning går senare vidare till en tillsvidareanställning. En individ har betydligt bättre chanser att bli tillsvidareanställd om hen först får en visstidsanställning än om hen kommer direkt från arbetslöshet.

Företagande

Ett annat sätt att ta sig in på arbetsmarknaden är genom entreprenörskapet. Genom företagande finns stora chanser till goda levnadsvillkor, makt att forma sitt liv och inflytande över samhällsutvecklingen. Alla framgångsrika företag har en gång varit små och nystartade. Och förutsättningarna för fler framgångsrika företag ökar om fler kan och vågar ta steget.

Skolan kan ge viktiga bidrag till detta. Om vi vill utveckla företagandet så måste grunden läggas redan i skolan. Här kan Ung Företagsamhet (UF) spela en viktig roll. UF ger elever möjligheten att under ett läsår i gymnasiet starta och driva ett eget företag. Problemet är att för få elever erbjuds denna möjlighet. Cirka 30 procent av en årskull driver företag genom UF. Det är bra, men de behöver bli fler.

Fördelen med UF-företagande är att eleverna ges möjlighet att testa entreprenörskap på riktigt. Forskning visar att de som drivit UF-företag på gymnasiet oftare startar eget företag, tjänar bättre och har lägre arbetslöshet än andra. Forskningen visar också på andra värden av UF-företagande. Elever som deltagit i UF:s verksamhet har vid fler tillfällen än andra elever mött företag och det omgivande samhället. Eleverna utvecklar också goda förmågor som inte bara har med företagandet att göra, exempelvis samarbete, planering, ansvarstagande och självförtroende.

FÖRENINGEN SVENSKT NÄRINGSLEV

Johan Olsson
Utbildningspolitisk expert